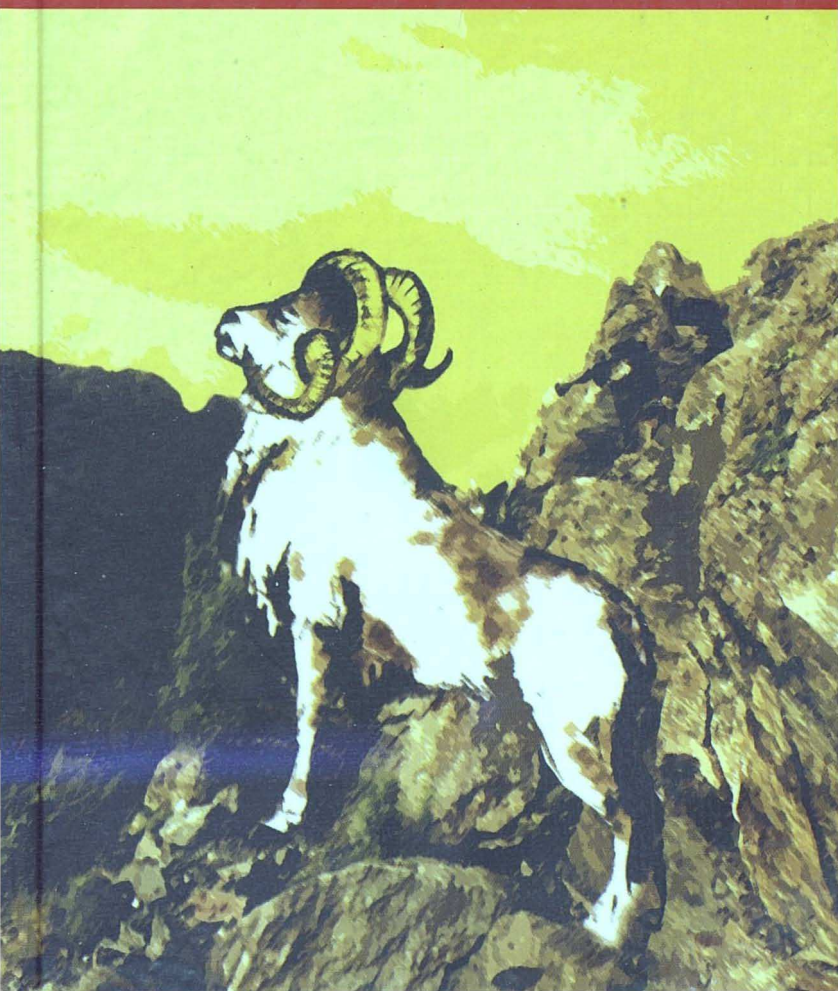

Кәбір ҒАБДУЛЛИН

АЛТЫН МҮЙІЗ

АҚ ҚҰЛЖА

Кәбір ҒАБДУЛЛИН

*А***ЛТЫН МҮЙІЗ**
АҚ ҚҰЛЖА

өлеңдер мен поэмалар

Астана
2004

821.512.122-1

ББК 84 Қаз 7-5

F 13 /

Қазақстан Республикасы
Ақпарат министрлігінің бағдарламасы
бойынша шығарылды

Ғабдуллин Кәбір (Ғабдұл-Кабир).

F 13 Алтын мүйіз ақ құлжа. Өлеңдер мен поэмалар –
Астана: Фолиант, 2004. – 280 б.

ISBN 9965-619-66-2

Жинаққа ақынның соңғы жылдары жазған өлеңдері мен поэмалары топтастырылған. Ақынның қай өлеңінен де адамгершілік пен адалдыққа тәрбиелейтін, тәрбие тәлім берерлік жолдар ерекше әсер береді. "Алтын мүйіз ақ құлжа" поэмасының мазмұны терең, оқигасы тартымды.

Жалпы оқырманға арналған.

F $\frac{4702250202}{00(05)-04}$ 04

ББК 84 Қаз 7-5

ISBN 9965-619-66-2

© Ғабдулин К., 2004.
© "Фолиант" баспасы, 2004.

Өлеңдер

ОЙ ТОЛҒАҚ

Мазалап, муза, сені шақырмадым,
Қайнадым, ой сапырдым, сақырладым.
Найзағай отын жағып ашық күнде,
Түнердім, күркіредім, шатырладым.

Тыныстап, тыңдап көрмей дала күйін,
Тар қапас — тұрақ болмай барады үйім.
Жарқылдап шақырғандай жыр нөсерін,
Көңілім көбік шашқан ала құйын.

Кеудемнен дауыл тұрып дүркірейді,
Жағамнан жатсам жұлқып сілкілейді.
Жай таппай жаным менің алабұртып,
Жүрегім ағыл-тегіл жыр тілейді.

Сезгенде піспей жеміс жиналғанын,
Бас салып, оңай олжа сыйды алмадым.
Нақыштап, ойды сұлу сөзбен сырлап,
Жалғыз бұл емес менің қиналғаным.

Толғанып таңды талай атырғанмын,
Мың тұрып, қайтадан мың отырғанмын.
Жазғаным жаза баспай тура жетіп,
Көңілін тапса деймін оқырманның.

Тапжылмай тұрмын тағы басым қатып,
Шабыт жүр шартарапқа жасын атып.
Өлеңмен өрнектеліп қалса екен тек
Осы бір қайталанбас асыл уақыт.

Жаңбырды желмен қумай басылайын,
Жадырап жауған күндей ашылайын.
Жүйелеп жыр бейнесін шығарайын,
Түйіндеп, қырнап, қашап, асығайын.

Әр сөзді тізіп өлең сөресінде,
Жүземін ойдың алып кемесінде.
Оқушым, саған тартар сыйым осы,
Өзіңсің әділ қазым, төрешім де.

ҚАЙРАН УАҚЫТ

Қайран уақыт, көп сырды құндақтаған,
Құндақтаулы құпияң қымбат маған.
Көрсем, білсем, ұғынсам деген ойды
Сайтан сезім жадылап тыңдатпаған.

Не тіледім, белгілі не таңдадым,
Жетсем дедім, жүгірдім, жете алмадым.
Өмір — өзен ағызып, ала қашып,
Арнасынан ауытқып кете алмадым.

Дәмін таттым мансаптың дәндедім бе,
Мас та болдым, ұқсадым әлдекімге.
Айдын емес көпірген болдым көбік,
Бойда қуат қалмады дәрменім де.

Мақсат айқын, десем де бұрылмаспын,
Желді құдым, жынмен де жымыңдастым.
Аңғал басым алданып әлденеге,
Итпен ит боп жұлыстым, ырылдастым.

Жаңсақ бастым, жаңылдым бағытымнан,
"Ойбу" десем өкініш ағытылған.
Тұмсаланып, тұншығып жатыр іште
Сырым суық дауылдай жағы тынған.

Теңгермедің демеймін дос етпедің,
Не тындырдым деп іштей есептедім.
Атақ-даңқың өкініш емес бірақ,
Маған сенің өкініш бос өткенің.

Қайран уақыт, көп сырды құндақтаған,
Қуған сайын зымырап тіл қатпаған.
Сен өмірдің өлшемі болғандықтан
Әрбір күнің, әр сәтің қымбат маған.

АБАЙҒА

Ойлансам ойшыл бейнең елестеген,
Кезім жоқ ақыл сұрап кеңеспеген.
Болғанмен даңғыл дарын ақындар көп,
Өзіңе соның бірі теңеспеген.

Демеймін қолыңды алып тілдеспедім,
Бойында жүрміз бірге жыр дестенің.
Кім білсін, сенсіз мүмкін бүгінгідей,
Өлеңнің құдіретін білмес пе едім?

Сен барда өлең жазу қиын маған,
Жел сөзге жүрек жылып, ұйыр ма адам.
Абайдан артықпыз, — деп жүргендер бар,
Ақындық, даналық та бұйырмаған.

Бәрібір, тұлпармысың, пырақпысың,
Сусындар мөлдір таза бұлақпысың.
Мен үшін жеке-дара тұрған мәңгі
Қазақтың Прометейі сияқтысың.

АҚТАҢДАҚ

Есіме алсам тарихтың ақтаңдағын,
Ақ жүзіме үйріліп ақ таңда мұң.
Күллі әлемді бір мезгіл күңіретіп,
Жан даусыммен келеді аттаңдағым.

Жаңа гүлдеп жатқанда дала түлеп,
Соққан келіп кәдімгі қара түнек.
Шерін шертіп, мұң-зарын айтса біреу,
Соның өзін жау санап қалатын ек.

Жаба тоқып жауырды жасыратын
Біреулерге көрінер әсіре тым.
Қан жұтқызған халқыма нәубет күндер —
Қайғым менің, айықпас қасіретім.

Жүрек сыздап, жан шошыр наза-мұңды,
Талып жеткен естимін азалы үнді.
Күндіз күлкі, бұзылып ұйқым түнде,
Тағдыр, сенің тарттым-ау азабыңды.

Бірлік — ұйым жоқ елміз, сонымыз ба,
Талай сойыл соғылған жонымызға.
Көрген қорлық, тауқымет аз болғандай,
Голощекин жолыққан сорымызға.

Бұл бір кетпес ғасырдың қара дағы,
Қара дақ боп тарихта қалады әлі.
Тұтас халық күйзелген сол бір кезең
Жүректерді қаншама жаралады.

Ақ көңіл жұрт, баладай аңқылдаған,
Жайсаң жаны жүзінде жарқылдаған.
Сайын дала солардың мекен-жайы,
Күміс күмбез, кең сарай алтындаған.

Болған оның сонда да соры қалың,
Қандай күйге білмеген жолығарын.
Даналары қор болған айтамын деп,
Әрбір істің жөні мен жолы барын.

Шықса біреу шындықты қолдап іштен,
Көнген екен еріксіз ол да күшпен.

Елде шолақ белсеңді билік құрып,
Ақын емес, әкімі болған үстем.

Момындарға талғажау татырмаған,
Түзде қорқақ, үйдегі "батыр" жаман.
Барды құртып осылар ойран салып,
Қолдан жасап орнатқан ақырзаман.

Аштық-апат сумандап сұғанақ көк,
Ойды-қырды кезіпті шырғалап көп.
Босағасын босатпай әрбір үйдің,
Арсыз ажал тұрыпты сығалап кеп.

Кәрі-жасқа қарап ол таңдасын ба,
Кетті қанша жақының, қандасың да.
Сонда рақым қылмаған қалалардың
Қалған астық сақталып қамбасында.

Ұлан-ғайыр симаған даласына,
Не болмады қазақтың баласына.
Өмір өксіп, от сөніп қалған үйлер,
Тұрғындардың айналған моласына.

Қала — қапас бұрынғы қол үзбеген,
Тірілері тырбанып жол іздеген.
Тамыр-талшық, табылса тышқан аулап,
Бақа-шаян нәр болған қоңызбенен.

"Өлі балық кезігіп өлмегенге",
Болған арқау шырағы сөнбегенге.
Шартарапқа шашырап кеткен сөйтіп,
Ол бір аңыз секілді көрмегенге.

Жарық сәулең — аданыш арман екен,
Арман — сағым баянсыз жалған екен.
Жүздеп, мыңдап шұбырған соның көбі,
Жол бойында көмусіз қалған екен.

Қаңқаларға тіл бітіп келсе бір сәт,
Көргендерін айтуға берсе мұрсат.
Тірілер де түгелдей жиналып кеп,
Біз де болсақ ішінде тыңдап тұрсақ...

Сонда содыр-сойқандар келер ме еді,
Келгендерін бетпе-бет көрер ме еді.
Көнер ме еді мойындап олар түгел,
Шошып әлде тіл тартпай өлер ме еді?

Әңгір таяқ ойнатып елімізге,
Құзғын жайлап, қоныпты төрімізге.
Сол жылдары жазылмас жара түсіп,
Ажарынан айрылған жеріміз де.

Құба жонды қуратып құм басыпты,
Сұлу көркін аша алмай гүл жасыпты.
Сыңсып селеу, шуылдап шилер жылап,
Бебеу қағып, аңыззақ мұңдасыпты.

Жетесіздер жұтатып тіршілікті,
Ел тынысы тарылып, түншығыпты.
Аңдар ауып, құс безіп тұрағынан,
Қайран өлке қамығып, күрсініпті.

Өтті жылдар, өзгерді дала біздің,
Орны бөлек қазіргі қаламыздың.
"Елу жылда ел жаңа" десе-дағы,
Жазылмайды тыртығы жарамыздың.

Қайғы-шерге көкірек толғандығын
Бүркеп бұрын көп әдіс қолданды мың.
Жаңа дәуір, өзгеше заман туып,
Айту, айтпау арға сын болған бүгін.

Жаздым мұны жас ұрпақ көрмесін деп,
Енді қайтып сол күндер келмесін деп.

Қазақ көрген қорлықты бұдан былай,
Адамзаттың басына бермесін деп.

Кінә қуып, іздемей ойдан айып,
Кәсіп етсек болмай ма бойға лайық?
Өтен күннің ұмытпай сабақтарын,
Ойланайық, жұртым-ау, ойланайық.

АНАМА

Ананың естіледі қырдан әні,
Болған жоқ адам сені жырлап әлі.
Өмір мен ана деген егіз ұғым,
Мәңгілік махаббатпен жырланады.

Даланың бесік жыры — самал желі,
Қазақтың күй шертеді содан жері.
Даламдай даналығың кеңдігіңмен,
Тәңірдей табындырған саған мені.

Табаным тиер-тимес жерге менің,
Адамдық қасиетті берген едің.
Бүгінде саған тартқан жүрегіммен
Кеудемді кернеп әуен тербелемін.

Анашым, құлмын төзім-тағатыңа,
Тентекті қосқан адам санатына.
Қиялмен жүрмін кезіп кең әлемді,
Арманның мініп алып қанатына.

Көңілім сапар тілеп асыға ма,
Мен әйтеу беймазамын асыл ана.
Өтелмес ұшан-теңіз парызың бар,
Берерім менің саған осы ғана.

ЕЛІК ТУРАЛЫ БАЛЛАДА

Ойнақ салып ақ түтек жыны ұстаған,
Қажып-талып, булыққан, жылыстаған.
Дала дел-сал, ауыл тез есін жиып,
Жаңа ғана бел шешіп тыныстаған.

Кешкі мезгіл, күн нұры дөңгеленіп,
Алтын табақ аспаннан көрген едік.
Сол бір сәтте жапаннан жалғыз қара,
Тура тартып ауылға келген елік.

Жапа шегіп жалғыздық күйігінен
Келмей тұр-ау байғұстың күйі, білем...
Жан сауғалап жануар жеткен болар,
Қасқыр қуып адасқан үйірінен.

Жүйткіп шабар жоқ, екпін, жоқ арын да,
Эзер жеткен малтығып жаңа мұнда.
Әлдеқандай белгісіз жалыныш бар
Жаутаңдаған еліктің жанарында.

Мойыл көздер жаудырап қарағанда,
Мұңын шағып тұрғандай әр адамға.
Толып кетті ауылдың тұрғындары,
Елік тұрған жиналып тар алаңға.

Таңдай қағып, тамсанып, тамашалап,
Сығалайды келгендер жанасалап.
Ол үмітпен қарайды адамдарға,
Қалатындай үйірін арашалап.

Бүкшең басып, бүрісіп, сүмірейген,
Шықты біреу көздері шүңірейген.
Кезей берді сол пенде жуық келіп,
Қос ауыздың ұңғысын үңірейген.

Қағып қалдық, мылтығын атқызбадық,
Қызыл қанға сұлуды батқызбадық,
Қыр еркесін бірақ біз ауыл болып,
Сиғызбадық, аялап жатқызбадық,

Ажал іздеп атылар оқты сезіп,
Пәк жүрегін қасырет кетті ме езіп?
Қорған іздеп адамға келген елік
Пана таппай даланы кетті кезіп.

ЖАҢА ЖЫЛ

Арудай аңсап күткен жаңа жылым,
Әкелген барма жақсы жаңалығың?
Көгершін көңіл шіркін орнықтаған
Үміттің отын үзбей жағады мың.

Сығалап үміт-сәуле түндігінде,
Жұмыр Жер айналады кіндігінде.
Жемісті жылдар легі тізбектеліп,
Жалғайды түндер үзген күнді күнге.

Жер — ұршық шыр айналып, зырылдаған,
Бөгеліп тоқтамаған, бұрылмаған.
Өмірдің жібін үзбей тұрса Күнім,
Төгеді көппен бірге нұрын маған.

Ізгілік ірге тепкен жүрегімнен
Ақтарып ақ тілекті жүремін мен.
Осылай қосам үлес келешекке,
Адамдық адал ниет тілегіммен.

ҚОШТАСУ

Безілдеп оркестр аһ ұрып барады,
Шұбырған қалың топ артыңда қаралы.
Соңғы рет шығарып келеміз үйіңнен,
Зарлы мұң төгіліп жүректен жаралы.

Күңірен оркестр, ботадай боздашы,
Өксік пен өкініш, шықсын да көз жасы.
Шер көңіл сергісін, арылсын қайғы-мұң,
Қасірет пернесін ақырын қозғашы.

Зіл батпан ауыр ой сығымдап қинайды,
Сыздаған жүрегім кеудеме симайды.
Аңқылдақ ақжарқын ағажан, өзінді,
Көңілім өлімге тіпті де қимайды.

Амал жоқ, бұл — шындық, боса не босама,
Шайқалып шаңырақ, күйреді босаға.
Сен кетіп барасың оралмас сапарға,
Қадырлым, қимасым, хош аға, хош аға!

КҮРЕҢ АТ

Қазақтың туса тұлпар даласында,
Сақталар көптің көңіл-санасында.
Сәйгүлік тұлпар тектес болған сондай,
Әкемнің бірге туған ағасында.

Жүйрік ат, ит пен қыран арылмаған,
Айтағам жоққа кейіп тарылмаған.
Бар еді малда жалғыз күрең аты,
Екпіні шапсаң үдеп арындаған.

Жарысқа мені бірде жіберген-ді,
Мен оған көңіл тасып жігерлендім.

Дайындық көріп сайыс — үлкен сынға,
Күреңді баптап-күтіп, жүгендедім.

Халық та қара нөпір жиылыпты,
Даң-дүңнан артық-ауыс тыйылыпты.
Үлкендер күбір-күбір тілек айтып,
Дұғалық оқып іштей сыйынып тұр.

Көмбеден біз күншілік жерге кеттік,
Жолшыбай аттың қамын ермек еттік.
Жазық пен талай белес кезең өтіп,
Ақыры биіктеу бір өрге жеттік.

Жіберді қатар түзеп төрешіміз,
Біз кеттік алда қызық көресіміз.
Келеміз айла-тәсіл аңдысумен,
Ешкімге болмай есе бересіміз.

Басында шырқап шығып кеткенім жоқ,
Қамшылап атқа қысым етпедім көп.
Тізгінді тежей ұстап, күшін сақтап,
Өкпеден өкшелеп бір тепкенім жоқ.

Тұлпардың талай-талай мысын басқан,
Күрең де сілтей берді қысылмастан.
Болмайды күшін сарқа жұмсау бірден,
Қолтығын жазып, терлеп, ысылмастан.

Кезінде қуып жүріп киік алған,
Ағамыз қайтқан емес күйіп аңнан.
— Атыңа түстес киім ки, — деген соң,
Үстіме қызыл көйлек киім алғам.

Басыма қызыл жібек тартып берген,
Көпшік қып ерге қызыл барқыт керген.
Айтағаң бір мейірбан адам еді,
Баланы жанынан шын артық көрген.

Бәрін де маған айтқан кеңестердің,
Ұмытпай ойға тоқып мен ескердім.
Біразы қалды құлап, аты лағып,
Шабандоз атқа берік еместердің.

Көрсетпей қолда дырау қамшы барын,
Барыңның дедім енді салшы бәрін.
Көзіне құйылмасын деген оймен.
Сүртемін тердің ащы тамшыларын.

Дегендер "жеткізбей шын озамын ба",
Көміліп қалды жолдың тозаңында.
Жұтынған небір жүйрік қалып жатыр,
Намыстың күйіп-жанып тозағында.

Қуқылдау кірмесе де жөнді реңім,
Секіді қызыл жалау желбіредім.
Бір-бірлеп өзгелерден озған сайын,
Қызбалық сабырымды жеңді менің.

Екпіннен дауыл тұрып, құйын соқты,
Күреңім дүлдүл — тұлпар күйін шекті.
Отырған мені мығым сезер емес,
Бір уыс көтергендей түйіншекті.

Суырылып жеке-дара шыға бердім,
(Беретін бағын аты сынап ердің).
Келгенде жалғыз қара топтан озып,
Таңырқап түсті көзі бұған елдің.

Соңынан дей ме күліп мазақ етем,
Намысы қайнап әлде қоза ма екен?
Жуытпай жарысқанның бірін жақын,
Озғанда жүйрік солай озады екен.

АЛМАТЫ ӘСЕРІ

Алматыға алғаш келген кезім-ді,
Қала көркі сүріндірген көзімді.
Сұлу қала сұлу сазбен тербеліп,
Оятады тұнып жатқан сезімді.

Зәулім үйлер, сая бақтар тамаша,
Тамсандырған таңдантып жас балаша.
Көшелері бір керемет алдыңнан
Көрсетуге асығады таласа.

Шұбырған жұрт ерсілі де қарсылы,
Сөзге сараң, жасырулы жан сыры.
Бейбіт күнді тұрған жіті күзетіп,
Сарбаздардай Алатаудың әр шыңы.

Суға толы сыңғырлайды тас арық,
Алып емен қасқаяды қасарып.
Мұндай жерде кәрілердің өзі де
Кетеді екен табиғатпен жасарып.

Жұпар атқан гүлдер қандай нәзік тым,
Көргенім көп, бірақ мүмкін аз ұқтым.
Мұнша сырлы дүниені өзіндей
Жеткізер дәл айтып, әлде, жазып кім.

Аспалы жол, самғап ұшып барамыз,
Ұшқыш кілем, еске түсті бар аңыз.
Жерұйық та, бақыт-шаттық осында,
Шығып алып Көктөбедең қараңыз.

Білмей тұрмын енді тіпті не деуге,
Оған осал барлық асыл теңеу де.
Баурап, билеп сиқыр сұлу көрініс,
Қарай бердім көз айырмай Медеуге.

Мақтаныш боп кәріге, жас балаға,
Көрік бердің шетсіз, шексіз далаға.
Қандай адам құмар болмас Алматым,
Сендей әсем, сендей нұрлы қалаға.

Саған ынтық болып алдым, құмармын,
Әлем сүйіп құмарланар туар күн.
Шалқар көңіл, шаттық өмір тоғысқан
Алматының барына мен қуандым.

АЙЛЫ КЕШ

Айлы кеш, армандас екі жас,
Көлеңке — бір дене еді рас.
Келеміз ынтығып, құмартып,
Тұрғандай бір міндет түн артып.
Маужырап, жазғы түн мүлгиді,
Жылы леп, шөп басын шұлғиды.
Жұлдыздар жымыңдап ымдасқан,
Аялап тұр бізді түнгі аспан.
Бақ іші, тал, терек аралас,
Қызықтап қарайды әр ағаш.
Сыңғырлап сезімтал бұлақтың,
Сыр шертіп жатқанын ұнаттым.
Қызыққа құмары бір қанбай,
Жас орман елжіреп тұрғандай.
Ай Күнді күтеді, Күн Айды,
Мөлт етіп бір жұлдыз құлайды.
Гүлдер де сүйеді бір-бірін,
Сеземін тынысын, дір-дірін.
Махаббат өмірдің тірегі,
Табиғат танытып тұр еді.
Екеуміз сыр ұқтық, ой алдық,
Бақыттан масайып ояндық,
Тіл қатпай телміре қараймыз,
Құпия бір ләззат қалаймыз.

Мастардай бір жүріп, бір тұрдық,
Жүзіміз алаулап құлпырдық,
Тынымсыз тулатып жүректі,
Белгісіз бір сезім жүр епті.
От жалын еріндер табысты,
Жүректер тұлпардай жарысты.
Сүйемін өмірдің түнін де,
Бір ғажап дәм қалды тілімде.

КЕТЕР ЕМЕС ЕСІМНЕН

Байтақ дала алақаны алыптың,
Тәтті қиял — сыр пернесін ағыттың.
Содан бері кетер емес есімнен,
Махаббатты, маужыраған мамық түн.

Ерке назбен қиыла бір қарап ең,
Жымың қақты тамашалап бар әлем.
Сол бір түннің нүктесіндей қойылған,
Бетіндегі жарасымды қара мең.

Өмір өтер, өмір өтпей тұрмайды,
Көңіл бірақ өзге жанға бұрмайды.
Гүл боп өстің кеудемнің гүл бағына,
Жүрек сені аялайды, жырлайды.

ГҮЛ БЕРДІМ

Ақындар нәзік жыр еткен,
Даланың теңсің гүліне.
Құттықтап адал жүректен,
Гүл бердім туған күніңе.

Құлпырып өскен егіз гүл —
Махаббат, достық символы.
Арманым асыл еді бұл,
Аяла, сәулем, сен мұны!

СҮЙШІ ЖАНЫМ

Сүйші жаным, сүйе берші, өртеші,
Дала кеші қымтап жатыр көрпесін.
Мендей жанның арманы жоқ өмірде,
Сүйсе сендей қыздың сұлу еркесі.

Сенсіз маған өмір қараң тылсымдай,
Жүрек саған тынған емес құлшынбай.
Жастық жалын шарпысын да ерітсін,
Келші жаным, қылымсымай, қымсынбай.

Бура бұлттар ұйпалаған тау басын,
Жадырайды бусанып бір жауғасын.
Сен де мені жадыратшы, жайнатшы,
Отты жүрек лапылдасын, лауласын.

ТЕЖЕЙ БЕРМЕЙ

Неге керек жалған әдет бояма,
Ішкі сезім сыртқа теппей қоя ма?
Қызыл гүлі махаббат қой өмірдің,
Қызығына адам сірә тоя ма?

Жүрек шіркін неге суып-күймесін,
От боп жанып сүю керек сүйгесін.
Тежей бермей көңіліңнің қалауын,
Ағыт жаным, камзолыңның түймесін.